

Опасност, која је с те стране претила Урошевом престолу, не бејаше велика и би са муке мало отклоњена. Но и сама та околност, што се могло огласити тако право, доказује, да Душанове нове наредбе не могаху коначно збрисати успомену старих обичаја и ранијег поретка, а доказује и то, да су Уроша заиста као нејака сматрали, јер се иначе не би нико смео посумњати о његову праву на престо. Душан не имађаше узрока да зазире од опасности таког покушаја.

Многи су узроци припомогли, да српска држава, која је тако на пречац доспела до врхунца својега развитка, тако исто брзо и тако рећи бурно јурне у бездан своје крајње пропасти.

Немања је ујединио већину српских земаља. Његови су потомци утврдили, што је оснивач династије створио, и српска је земља постала држава. У границама овога државнога склопа развило се политичко и друштвено стање у особитом правцу. Држава и црква, династија и народ слили су се у један заиста једноставан организам, који је несумњиво носио на себи у свему српски народни карактер. Србија при ступању Милутиновом на престо беше држава, чије се традиционалне и народне установе беху дубоко сродиле и срасле са бићем народа српскога, а која у осталом није надвисила своје суседе ни величином својега простора ни бројем својих становника.

Свака од ових држава: Византија, Мађарска и млетачка република, између којих се Србија углавила, могла би управо већу силу развити, кад би сву снагу своју прикупила. Но непрекидни ратови, које су ове државе међу собом водиле и унутрашњи немири, који су њихово кретање према иностранству слабили, помогли су Србији, да се не само одржи, него су још дали прилику, да се Срби мешају у послове својих суседа, и да границе своје државе на штету својих суседа прошире. Тако повољан развитак спољашњих одношаја, уз неоспорно снажан напредак унутрашњег развитка, допринео је, да је Србија од Милутинове владавине ступила као освајач на светску позорницу. Власт Млетака на балканском полострву није се никад простирала даље изван граница неких далматинских градова. У осталом ти су градови већ по своме положају могли и сами да очувају своју самосталност.

Краљеви српски ретко су кад нападали далматинско приморје, осим кадшто на Котор, и тим су се задовољили, ако су могли да закључе пробитачне трговачке уговоре са знатнијим приморским градовима. На тај начин задобили су за своје интересе и Млечиће, који су и тако требали савезнике, да би отклонили опасност, која им је претила од Мађарске. На северу и на западу могли су бити управљени ови српски освајачки планови само на Босну и на неке угарске покрајине. Али те српске тежње у оба правца показују слабе успехе. Ма да је Мађарска са својих дуготрајних грађанских бораба и због ратова са спољашњим непријатељима ослабила, ипак беше доста снажна да српске нападе успешно одбије, иако је кадшто по неку провинцију изгубила, коју још не беше сасвим освојила, али је опет ту доцније присвојала. У кршним планинама и узаним долинама Босне још се зарана развила беше тежња за партикуларном независношћу.

Осим тога борба, која је вековима трајала између католицизма, богумилства и православља, мешање и утицај римских папа и мађарских краљева, који се служише духовним и физичким оружјем, створише тако силну политичку ограду између Бошњака и Срба, те по крви и говору тако сродне браће, да је Срби не моглоше никад више потпуно срушити. Неки делови Босне за кратко